

Ülikooli arengu lühivisioon

Ainukese tehnikaülikoolina on TTÜ-l kindel Eesti sisene positsioon, kuid et tõusta arvestatavaks ülikooliks Põhjamaade mastaabis on vajalik tugev arenguhüpe järgmise 5 aasta jooksul. TTÜ-l on hästi sõnastatud missioon ja arengukava ning struktuurireformi käigus kaasaegseks kujundatud struktuur. Viimaste aastate tulemused nii ülikooli mainet mõõtvate reitingute kui teadustulemuste ja doktorite arvu näol on siiski jäänud tagasihoidlikeks. Oodatud arenguhüpet ei ole toimunud ning mõõdikud näitavad kohati tagasiminekut. Tartu Ülikool ja Tallinna Ülikool on suutnud TTÜ-st kiiremini joosta eelkõige teaduslikku kvaliteeti arvestades.

Oodatud kvaliteedist lahutab TTÜ-d tippude ja tulemuste vähesus. Neid küll on, kuid liiga vähe, et omada kriitilist massi reitingutes ja rahvusvahelises võrdluses. Põhiülesande täitmisel – inseneride, programmeerijate, ökonomistide ja tehnoloogide koolitamisel on olukord parem, kuid siiski paljud tehnika ja tootmise erialad võitlevad meeletult sisseastujate saamiseks – TTÜ maine ei ole ka Eesti sees selline, et siia tormi joostaks.

Mida ülikool vajab arenguhüppeks? Kuigi haridussüsteemi raha juurde ei tule, on TTÜ-l häid võimalusi rahastamise mahtude suurendamiseks. TTÜ peab ära kasutama oma positsiooni inseneride, programmeerijate, ökonomistide ja tehnoloogide koolitamisel, mida tehakse dialoogis ettevõtetega, tihedalt suheldes eriala- ja ettevõtlusliitudega. Pidev koostöö ettevõtetega võimaldab koolitada tööturuvajadustele vastavaid spetsialiste ja küsida vastutasuks erasektorilt rahalist toetust. Siia maani ei ole TTÜ korraldatud mitte ühtegi varade kogumise kampaaniat, kuid ülikoolil on kindlasti võimalik oma headuse tõestamiseks seda teha. Näiteks Soome ülikoolid on kogunud kampaaniatega mitmeid kümneid ja Aalto ülikool lausa mitmeid sadu miljoneid eurosid. Ka väiksemad rahasummad on märgilise tähendusega ning pakuvad TTÜ-le võimaluse eristuda teistest ülikoolidest Eesti ettevõtluse ja majanduse seisukohalt kõige olulisema ülikoolina. Ettevõtlusliitude surve parandas 2019 aastal konkurentsipõhise teadusrahastuse tehnikateaduste proportsiooni – näide sellest, kuidas TTÜ koos oma partneritega saab olukorda parandada. Uuel rektoril tuleb kindlasti panustada rohkem majast väljapoole kui maja sees pisiasjadega tegeleda.

TTÜ osakaal konkurentsipõhises teadusrahastamises on vajunud alla veerandi, olles näiteks viimases ETAG-i uurimistoetuste voorus 22%. Koos sisulise kvaliteedi parandamisega TTÜ sees on vaja jätkuvalt võidelda rakenduslikemate, Eesti majanduse jaoks olulisemate uuringute suurema rahastamisproportsiooni eest. TTÜ-l on teatud kasutamata võimalusi ka suurema EL-i rahastuse saamiseks. Grandikeskuse loomiseks, kus projektikirjutajad aitavad teadlastel taotlusi koostada, on astunud esimesi samme. Ei ole kahtlust, et rohkema taotlemise ja õigesti koostatud taotlustega saadakse ka rohkem rahastamist. Sisulise kvaliteedi parandamiseks on ülikoolil kasutada baasrahastust, mille osakaal suureneb pidevalt. Tulemuse saavutamiseks tuleb praegust pigem otsustuspõhist jagamist asendada läbipaistva grandikonkursiga, mis on suunatud doktorikaitsmiste lisamisele ja teaduspublikatsioonidele, ning mille puhul oleksid eelistatud napilt konkurentsipõhisest rahastusest ilma jäänud elujõulised uurimisrühmad. Terve konkurents arusaadavatel alustel ning püüdlus tasandada ebastabiilselt konkurentsipõhist rahastust on edasiviiv jõud. EL-i ja Eesti tasemel jõustatav kliimaneutraalsuse eesmärk on TTÜ-le kui rusikas silmaauku, panustamine kliimaneutraalsusse ja puhta keskkonnaga seotud teemadel haakub sisuliselt kõigi TTÜ erialadega ning peaks tagama laia ja realselt vajaliku tööpõllu järgmiseks paarikümneks aastaks.

Käsitledes ülikooli rahvusvahelist konkurentsivõimet tuleb markeerida küsimus, kas TTÜ saab olla parem kui Eesti ettevõtete ja majanduse tase keskmiselt. Arusaadavalt TTÜ saab pakkuda uuringuid ainult nendele, kes neid vajavad. Kuna Eestis on palju tootmist, mille arendustegevus on kontsernides kuskil mujal, siis kahtlemata on võimalik teha lepinguid ka välisettevõtetele. See on oluline ka tippteadlaste kvalifikatsiooni hoidmise seisukohast, rakendusuuringutega ei ole võimalik tegeleda kui ei olda seotud tootmistegevuse ja majandusega, kust tulevad reaalsed andmed, mille alusel teadust teha saab. Igal juhul peab TTÜ panustama teadustööle nii, et tehakse laialdaselt nii ettevõtete kui avaliku sektoriga koostööd. Doktorite koolitamise abil saab ühiskonda ja majandust paremaks teha – eriti kasulikud on doktorandid, kes töö kõrvalt mõnes suures asutuses või ettevõttes kaitsevad doktorikraadi ning hakkavad teadmisi koheselt töökohal rakendama. Ülikool peab olema doktoriõppes paindlik ja lahendama ise positiivse hõlvamise taktikaga doktorite muna-kana probleemi, et ühest küljest ei nähta vajadust doktorite järgi ning teisalt pole neid kuskilt võtta kui vaja on. Kaitsnud doktorite töö leidmist ja vajadust nende järele tuleb varasemast enam analüüsida, et teada, mis valdkondades tuleks doktoreid rohkem koolitada.

TTÜ rahvusvahelise maine seisukohalt on väga oluline õppe kvaliteet. Peab olema ingliskeelseid magistrikavasid, kuid vältimatult vajalik on Eesti tööturu vajaduste katmine. Selles osas kannab TTÜ ainukese tehnikaülikoolina erakordset vastutust, millest tuleneb õppekavade ja peaerialade paljusus, mis omakorda muudab õpetamise kallimaks. Olgu rõhutatud, et TTÜ kohatine ignorantne või arrogantne reageerimine ettevõtluse vajadusi esindavate liitude pöördumistele on andnud väga vale signaali – ei või eeldada, et TTÜ seest leidub suurt tarkust koolitada Eesti majanduse jaoks õiged spetsialiste teiste osapoolte arvamusega arvestamata – pigem neid vajadusi nähakse paremini ikkagi väljastpoolt. Eesti väiksuse tingimustes sisuline töö käib paljudes valdkondades 15 spetsialisti kaupa, st erialast magistriõpet hoitakse üleval vähemalt 15 spetsialisti koolitamiseks. Väikeerialade vajalikkus on tõestatud ettevõtete ja erialaliitude poolt, mille tõttu nendest pole võimalik loobuda, kuigi kokkuvõtte oleks ahvatlev. Arvestades, et viimase OSKA uuringu järgi koolitatakse Eestis aastas pea 2000 inimest kellele ei leidu tööd, on TTÜ-l hästi põhjendatud võimalus võidelda selle eest, et ülepakkumist vähendatakse ning seejärel peaks jääma rohkem õpperaha tööturu vajadustest lähtuvatele erialadele. Ka ingliskeelsed magistriõppekavad on ennast kui õiget õpetamise suunda tõestanud. Statistika järgi jäävad Eestisse tõenäolisemalt tööle välistudengid, kes töötavad õpingute kõrvalt ja õpivad info- ja kommunikatsioonitehnoloogia või tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas, samuti ärimise, halduse ja õiguse valdkonnas.

Kokkuvõtteks, põhilised suunad järgmiseks 5 aastaks:

- põhieesmärgiks suur arenguhüpe, et tõusta arvestatavaks ülikooliks Põhjamaade mastaabis (sobivad võrdlusülikoolid nt Chalmers ja Tampere, kuid mitte liiga suured ja unikaalsed Aalto, DTU ja KTH);
- tugevdada ja selgelt välja mängida positsioon ettevõtluse ja majanduse seisukohalt kõige olulisema ülikoolina, kellel on otseside eriala- ja ettevõtlusliitudega ning kes koolitab tööturule majanduskasvu teostavaid inimesi;
- viia läbi varade kogumise kampaania – Eesti ajaloos esimest korda, märgilise tähendusega ka maine seisukohalt, kui rektoraat selle edukalt suudab läbi viia;
- parandada teadus- ja õppetöö kvaliteeti horisontaalsema, protsessipõhise juhtimisega, mis jagab professoritele vabadust ja vastutust ning kutsub esile tervet konkurentsi;
- sekkuda argumenteeritult ja partnerite abi kasutades ühiskondlikku diskussiooni Eesti majanduse jaoks olulisemate, rakenduslike uuringute suurema rahastamise jaoks.

5.03.2020 Tallinnas, Jarek Kurnitski